

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Balla Ernő*

Cím: *A béke magyar mártirjai*

Forrás: *Pesti Napló*

Bp
(Hely)

1919. 3. 16
(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

327.31

Hely

Idő

"1918"

Személy

A béke magyar mártirjai

Hogyan nyomozott a rendőrség a szindikalista röpiratok terjesztői után

(Saját tudósítónktól.) A mult esztendő márciusában még teljes erejével égett a háborus téboiy, Németország akkor kezdte meg döntőnek hitt offenzíváját nyugaton, ahol valószínűleg kártyavárként omlottak össze a francia állások. Ugy látszott, ez az utolsó germán nekilendülés elsöpri az ententeot és befejezi a háberut, végét veti a négyesztendős kinszenvedésnek. A német offenziva még nem ér el sikereket, a franciák csak a hatalmas készülődésektől vannak megrémülve és *Clemenceau* sietve tesz békeajánlatot. De hallani nem akarnak róla, a fegyverkezés eddig soha nem látott arányokat ölt és *elfojtja a béke szavát*. Ebben az időben halálos bűn a központi hatalmak országaiban, ha valaki békéről mer beszélni, nálunk például akkor nevezik ki *Lukachichot* városparancsnoknak, statáriummal fenyegetőznek és halál vagy börtön jár annak, aki békéről mer álmodozni. De hiába minden terror, fenyegetés, Budapesten és a frontokon megjelennek a béke gondolatának, a szent eszmének első mártirjai: a *szindikalisták!* Ajultan verekesznek az eszméért csak a leginkább fiatal emberek, titokban dolgoznak, agítálnak, mert hangos szavukat elfojtja a *Wekerle*-kormány vérebhada. A kormány szigorú ukázt ad ki a békeapostolok ellen és a rendőrség hatalmas apparátussal kezdi nyomozni a szindikalistákat,

minden áron meg akarják állapítani, kik azok a merész emberek, akik most, amikor a német szürkék rohamhullámai diadalmasan haladnak előre, békéről mernek álmodozni.

A frontokról már régebben érkeztek a hírek, hogy békére hívó röpcédulákat terjesztenek a legénység között. Budapesten azonban március közepe táján bukkantak a szindikalisták munkájának első jelére. Ujpesten az utca sarában találtak egy röpcédulát, ez volt a címe: „*Nem birunk tovább hallgatni.*” A háboru ellen és a németek ellen izgatott ez az írás, békét, boldogító békét áhitozott minden sora, de nemcsak a központi államok békéje után sovárgott, hanem az egész világ népeinek boldogsága után. „*Világbéke, nem a Vilmos császárok békéje kell nekünk!*” — így fejeződött be a szindikalistáknak ez az írása. A rendőrség emberei mint a kopók vetették magukat az első nyom után és a detektivek nemsokára Ujpest számos utcájában, sőt a házak udvarában is szerteszórva megtalálták a „*Nem birunk tovább hallgatni*” című röpcédulát. A cédulát írógéppel lehuzott Roneó-nyomtatványok voltak, valamennyin hibás volt az „u” betű. A detektivek ezen a nyomon próbáltak elindulni, de természetesen eredménytelenül. Titokban azért tovább folyt a rendőrség munkája, alig mulott el nap, hogy a *Wekerle*-kormány ne érdeklődött volna az ügy állása iránt és ne adott volna egyre szigorubb utasításokat a szindikalisták kinyomozására. Mert akkor már a frontokon is egyre nagyobb arányokat öltött a békepropaganda,

de Budapesten és környékén is, főként a kaszárnyákban nap-nap után szindikalista röpcédulákat találtak. Április elején egy „*Mindenkihez*” című röpcédulákat foglaltak le. Ez a „*Királyok miatt legyilkolt béna, éhes, reszkető, elvérző testvérekhez*” szólt. Ez az írás elítéli az orosz és a román békekötést, amely által — ugymond a röpirat — „nemcsak az orosz és román nép, de az egész mivelte emberiség újabb ellenségünk lett.” Kérdik, kinek higyjünk? *Vilmosnak, Hindenburgnak, Czerninnek, Tiszának, Andrássynak, Scheidemannak*, akik bitangul hazudva, még egyre halálba üldözik a proletártestvéreket, vagy inkább *Leninnek, Liebknechtnek, Adler Frigyesnek*, akik azt hirdetik, hogy a nép sorsáról nem a fegyvereknek, de a nép akaratának kell döntenet. Felhivja a röpcédula a testvéreket, hogy *alakítsák meg mielőbb a katonák-, munkás- és paraszttanácsokat*. *Petőfi Sándor* szavaival végződött a röpirat: „*Rabok legyünk vagy szabadok, ez a kérdés, válasszatok!*”

Ekkor már egész kis detektívhadserg állandóan csak a szindikalisták figyelésével és kinyomozásával foglalkozott. *Krecsányi Kálmán* akkori detektívfőnök vezette a manővert, természetesen

omt. XX. c.

zárt ajtók mögött, bár a rendőrség diszkréciójára különben sem volt nagy szükség, hiszen a cenzura, amely akkor halálosan dolgozott, a szindikalista-ügy nyomozásának megírását megtiltotta. Ma meghatottan olvastuk az elsúlyesztett régi jelentésekből, hogyan is dolgoztak a békét akaró szindikalisták ellen és rendőrnnyelven szólva, hogyan leplezték le őket. A szindikalista mozgalom idejében számos népgyűlés volt a fővárosban, nyilvánvaló volt tehát, hogy a szindikalisták itt is megkezdik munkájukat. A detektivek tehát ezeket figyelték különösképen és az április 22-én az Iparcsarnokban tartott népgyűlésen észrevették, hogy szindikalista tartalmu röpcédulákat osztogatnak. A szindikalisták azonban oly ügyesen dolgoztak, hogy egyetlen egyet sem sikerült közülük elfogni. Május elsejére a rendőrség ismét nagy előkészületeket tett és ezen a napon végre a délutáni népgyűlésen a Kolegerszki-kioszk előtt a detektivek tettenértek egy fiatal-embert, amint épen röpcédulákat terjesztett. A röpcédula egyik oldalán felhívás volt a katonákhoz, amely azt mondotta, *dobják el a fegyvereket, jöjjenek haza a frontról, foglalják el azt a földet, amely örökké az övék volt.* A cédula másik oldalán egy forradalmi költemény szövege volt lenyomva. Ugyanaznap délután még három fiatalembert állítottak elő szindikalista röpcédulák osztogatása miatt és a főkapitányságon megkezdődött vallatásuk. Csak nehezen mondtak el egy és más, a detektiveknek nyomról-nyomra kellett menniök és a végén is Mosolygó Antal repülőgépgyári munkásra terelődött a gyanu.

Mosolygóról köztudomásu volt, hogy szindikalista, ő egyáltalában nem rejtette véka alá azt a meggyőződését, hogy mielőbb meg kell szüntetni a frontokon való öldöklést és megcsinálni a békét. Detektivek mentek ki Mosolygóért és behozták a főkapitányságra, ahol két napon keresztül vallatták. Mosolygó lakásán számos szindikalista iratot és röpiratot találtak, ő azonban csak annyit vallott be, hogy azokat ismeretlen embertől kapta, akivel véletlenül találkozott az utcán, a Mátyás király-kávéház előtt. Elmondotta, hogy vele együtt elment annak lakására és ott kapta a röpcédulákat. Amikor azonban megkérdezték Mosolygótól, hogy kicsoda ez az ember, ő minden felvilágosítást megtagadott és kijelentette, hogy ezt semmi körülmények között sem mondja meg. A rendőrség tehetetlen volt Mosolygóval szemben, de azért a detektivek tovább nyomoztak. Így állapították meg, hogy a szindikalista mozgalom főirányítója és a röpcédulák terjesztője egy Sallay Béla nevű banktisztviselő, aki a Szentkirályi-utca 19. számú ház harmadik emeletén egy hónaposszobában lakott. Sallayt hosszabb figyelés után épen akkor fogták el, amikor a Magyar ház buffetjéből hazament.

A főkapitányságon Sallayt egész éjszaka vallatták, Krecsányi az összes mesterfogásokat megpróbálta, de hiába, Sallay tudni sem akart semmiről. Másnap azután a detektivek rábeszélésére végre beismerte, hogy ő csinálta a Budapesten terjesztett szindikalista röpcédulákat. Kijelentette, hogy ő meggyőződéses szindikalista és hogy egy népgyűlés alkalmával egy előtte ismeretlen orosz fogoly vette rá arra, hogy szindikalista eszméiket hirdető röpcédulákat terjesszen.

Ő körülbelül nyilc-tízféle röpcédulát terjesztett Budapesten és környékén, de sokat a frontokra is eljuttatott. A szöveget ő maga írta, részint könyvekből állította össze. Ő maga gépirta is és sokszorosította őket. Abban a bankban, ahol alkalmazásban volt, délután is dolgozott és ott írta a röpcédulákat. Elmondotta, hogy szerinte *Magyarországot csak a forradalom válthatja meg* és hogy ha a forradalom vihara által kisebbedni is fog, boldogabb lesz, mint amilyen volt. Sallay után azután már a szindikalista mozgalom többi résztvevőit is elfogták, a rendőrség fogdái napokon át telve voltak velük. Az eljárás folyamán körülbelül *harmincnyolc embert őrizetbe vettek, tizenkét embert pedig letartóztattak.* Ezeket az állam hadereje ellen elkövetett bűntettel vádolták meg és átkísérték a honvédkerületi fogházba, ahonnan a letartóztatottak egy részét szabadonbocsátották, a többieket pedig külön zárkában, szigoru fogságban tartották. *A forradalom szabadította ki Sallayt és társait* és a forradalom és az, ami ma van, szolgáltatott igazságot azoknak, akik már az elmúlt év márciusában a világbékéről álmodoztak.

Balla Erő.

zás

ázinyomd